

Östra kyrkogården Malmö

Ombyggnad Kapellplan
Malmö, Malmö stad, Skåne län
Antikvarisk medverkan/2022
Carita Melchert

Titel: Östra kyrkogården Malmö

Författare: Carita Melchert

Kulturmiljörapport: 2022:44

Omslagsbild: Kapellplan Östra kyrkogården Malmö december 2022

Upphovsrätt: Där inget annat är angivet, enligt Creative Commons licens CC BY

Innehållsförteckning

Administrativa uppgifter	2
Sammanfattning av utförda arbeten	2
Material.....	3
Åtgärdsbehov och antikvarisk målsättning	3
Byggnadshistorik	4
Utförda åtgärder	5
Avvikelse från beslutade handlingar	6
Kulturhistorisk bedömning av arbetet.....	6
Bilder	7
Före åtgärder.....	7
Under arbete.....	15
Efter åtgärder.....	18
Bilaga.....	29

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsen dnr:	Dnr 433- 40174-2020
Fastighet:	Östra kyrkogården, Kapellplan
Kommun:	Malmö
Åtgärdsförslag och ritningar:	Landskapsingenjör Anna Osvaldsson, Landsskapsgruppen Öresund AB, 2020-11-04. Reviderat 2022-04-19. Detaljer trappor och murar, Landskapsingenjör Anna Osvaldsson, Landsskapsgruppen Öresund AB, 2020-11-19. Bilaga 2, skrapgaller granit.
Markbyggnadsbeskrivning:	Landskapsingenjör Andrea Jackelén, Landsskapsgruppen Öresund AB, markbeskrivning bygghandling 2022-03-03, Bilaga 1 kompletterande markbeskrivning 2022-04-19.
Beställare/byggherre:	Malmö kyrkogårdsförvaltning
Projektledare:	Anna Kylmä, Malmö kyrkogårdsförvaltning
Entreprenör:	NCC (underarbeten) Trafik & Fritid: Surestone (limmat grus)
Antikvarisk medverkan och rapportens författare:	Carita Melchert, bebyggelseantikvarie Kulturen
Kulturens projektnummer:	B_2020_0049
Byggperiod:	april 2022 – december 2022

Sammanfattning av utförda arbeten

Kapellplan vid Sankta Gertruds och Sankt Knuts kapell på Östra kyrkogården i Malmö har renoverats och byggts om. Kapellplan avser markytor och planteringar framför entréerna.

Åtgärden innebär i huvudsak: terrassering vid entréerna med ramper och trappor med räcken, ny ytbeläggning med byte från asfalt till klistergrus, nya dagvattenledningar, återskapande av trädtrader och häckar, nya växtbäddar med planteringar samt gräsyta. Trappor och stödmurar är utförda i krysshämrad granit. Häckar lika befintligt. Trädvalet är skogslind.

Material

Sten:	Granit, gradhuggen, krysshamrad yta, synliga kanter fasade. Grå Bohusgranit från Tossene stenbrott. Producent Hallindens Granit AB i Hunnebostrand.
Ytskikt:	Limmat grus Surestone, bestående av 20 % rött grus, 25 % svart och 50 % grått grus.
Träd:	Skogslind <i>Tilia cordata</i>
Häckar:	Avenbok <i>Carpinus betulus</i> Växtmaterial är från Stångby plantskola och Flyinge pantshop

Åtgärdsbehov och antikvarisk målsättning

Kapellplan var i behov av renovering och tillgängligheten behövde förbättras. Marken vid entréerna till kapellen var sluttande, utan trappor, vilket kan förefalla vara bra för tillgängligheten men lutningen var för brant/lutande i sidled och var därför ett problem. Växtlighet i form av planteringar, häckar samt träd hade successivt tagits bort under de senaste decennierna. Kyrkogårdsförvaltningen önskade åter- och nyplantera vid kapellen.

Målsättningen var att renovera ytorna så att de blir säkra och uppfyller dagens behov utan att därmed göra omfattande förändringar av utformningen. Åtgärderna syftar till att skapa funktionella och tillgängliga ytor för besökare och samtidigt förbättra drifts- och underhållsstatus för ytorna samt att få en enhetlig markbeläggning. Ytorna har stort besöksstryck och tillgänglighetsanpassningar var därför nödvändiga.

Färgnyansen på Surestone valdes i syfte att passa ihop med befintligt rödaktigt grus men även mot fasadernas färgnyanser. Grå granit valdes dels för kontrastverkan i trapporna och i stödmurarna samt då granit verkar ha varit ett ursprungligen tänkt material i trappor vid kapellen. Trapporna och stödmurarna placeras mellan pelarna i syfte att döljas av pelarna sett från norr. Sett från öster och väster är trapporna utbredda så lite som möjligt och stegen är låga både ur tillgänglighetsaspekt men även för att smälta in i topografin. Handledare kopierar befintlig handledare vid dam wc och personalingång till kapellen. Trappa vid dam wc och personalingång renoveras och kompletteras med ett nytt platsgjutet steg. Det nya stegen tillförs i syfte att leda bort regnvatten som rann mot fasaden.

Komplettering med nya lindar och häckar syftar till att återskapa träraderna och den arkitektoniska helheten.

Byggnadshistorik

Östra kyrkogården är Malmös största begravningsplats på ett område av ca 48 hektar. Begravningsplatsen är anlagd utifrån det arkitektförslag som 1916 ritades av arkitekt Sigurd Lewerentz. Lewerentz var fortlöpande verksam och inflytelserik för förändringar och i utformning. Under samme arkitekts inflytande utvidgades begravningsplatsen mellan åren 1918-1975, detta parallellt med att huvudgestaltungsuppgiften överlämnats till Wahlberg som därmed även stark påverkat dess nuvarande utseende. Östra kyrkogården har i förhållande till sin ursprungliga utformning varsamt förändrats över åren.

1941 - 1943 uppfördes S:ta Gertruds och S:t Knuts kapell efter ritningar av Lewerentz, i anslutning till den äldre krematorieanläggningen. Kapellen har skilda förgårdar med förhallstak vilande på marmorklädda pelare. Förhallstaken och pelarna renoverades senast 2014.

I beskrivning från 1939 framkommer att Kapellplan planerades ha trappor med sättsteg av granit på stöd av balk samt räckesförsedda stödmurar avtäckta med granit. I Svenska Eldbegängelseföreningens tidskrift 1943 nämns: "Pelarna står på ojämn grund – ursprungligen ville arkitekten här anlägga terrasser, som även skulle ha trängt tillbaka häckar och träden i någon mån. Man frågar sig, om detta inte skulle ha varit en lyckligare lösning." Marken utfördes istället i det utförande den hade före åtgärderna som utförts 2022: en sluttande kulle framför vardera kapellet med endast några trappsteg vid toaletterna samt med hållar av granit framför portarna. Marken under förhallstaken var före åtgärderna asfalterad, i övrigt bestod markbeläggningen av rött stenmjöl/grus.

Träd, häckar och annat växtmaterial har successivt försvunnit de senaste 25 åren. Almsjukan har kommit att skapa stora förändringar i trädbeståndet på begravningsplatsen. Runt kapellplan fanns till slutet av 1980-tal formklippta Ulmus sp. men dessa ersattes av Tilia sp. efter att almsjukan brutit ut. Det är oklart om det ursprungligen fanns två eller fyra träd i gattet mellan de båda kapellen, äldre ritningar visar både och. På några fotografier kan man ana att det möjligen vid något tidigare tillfälle varit två träd, före åtgärderna fanns två träd planterade i en diagonal linje i jämförelse med kapellen. Gräsytan vid västra sidan om S:t Knut kapell har också varit större än vad den var före åtgärderna 2022. Planteringsytor eller buskar har enligt fotografier och ritning också funnits på de platser där släntplanteringar återskapats 2022 (se ritning Landskapsgruppen).

De två blomsterrabatterna framför S:t Knuts kapell skulle 1956 utläggas enligt förslag som upprättats av Lewerentz och enligt förslaget skulle de avgränsas med granitkanter.

Utförda åtgärder

Asfalt under förhallarnas tak framför kapellen har rivits samt en asfaltyta nordväst om dessa. Marken schaktades och fylldes upp med nya grundläggningmaterial. Markytor har utformats med lutning från byggnaderna så att vattenansamling inte uppstår. Dagvattenledningar till stuprör och brunnar har lagts om. Nytt ytskikt lades av limmat grus Surestone, på ny underliggande asfalt. De befintliga stenhällarna framför huvudingångarna till båda kapellen har höjjusterats och satts om i cement. Hällarna är satta så att deras fasade kanter framträder ovan markbeläggningen. Mellan stenarna är fogat med cement och på cementfogarna är lagt Surestone. Vid sidan om kapellens portar har satts nya dörrstoppare eftersom dörrarna annars skulle slå mot trappstegen. Dörrstoppare är utformade lika befintliga.

Trappor och murar har byggts som blockstegstrappor och blockstensmurar. Mellan vangstycke och trappsteg är inte fogat, i enlighet med handlingarna, liksom att det mellan nya stenblock och de befintliga marmorpelarna finns ett litet släpp. Nya räcken till trapporna är tillverkade på kyrkogårdsförvaltningens egen verkstad efter befintlig förlaga vid ingången till damtoaletten och personalutrymmen, denna ingång finns mellan de båda kapellen.

En del av de marmorklädda pelarna blev något mer synliga i nedre delen efter att markytorna justerats. På den del av pelarna som varit under marken fanns inte marmorplattor. Kyrkogårdsförvaltningen hade reservplattor i lager vilka användes som komplettering på dessa pelare. De kompletterande plattorna har lagts i samma mönster som befintligt och med fog lika befintligt utseende.

Trappa vid damtoalett och personalingång mellan kapellen. Ny trappa har platsgjutits och anslutits till befintlig stödmur. Befintliga stenhällar i anslutning till ingångarna har behållits. Skrapgaller har ersatts med nya av granit i samma stenart som nya trappor och murar.

Trädplanteringar, häckar och planteringsytor

Trädplanteringar har kompletterats med två nya lindar i den befintliga nord-sydliga dubbelraden med arkadklippta lindar som finns norr om S:ta Gertruds kapell (det östra kapellet). Fyra nya lindar har planterats kring befintliga planteringar framför S:t Knuts kapell (det västra kapellet). Mellan kapellen har två lindar tagits bort och två nya istället planteras i rak linje med den nord-sydliga dubbelraden med arkadklippta lindar. Tre lindar har planterats mot väster i rak linje med förhallens takpelare vid S:t Knuts kapell. Markytan vid dessa tre lindar har såtts in med gräs och ny kantsten är lagd.

Nya avenbokshäckar har planterats i nord-sydlig riktning mellan kapellen. Häckarna är satt i tre sektioner, på samma sätt som ursprunglig eller tidigare häckar var satta. De nya häckarna står i rak linje med befintlig avenbokshäck som finns längre norrut. Avenbokshäcken som finns mellan parkeringsplatsen och kapellen har även förlängts mot söder. Planteringskärlet som tidigare stod här

har flyttats något för att ge plats åt de nya häckplantorna. Väster om vardera kapellet, invid fasaden, har anordnats en ny släntplantering med marktäckare.

Avvikelse från beslutade handlingar

Skrapgaller framför toaletterna och vid damtoalett och personalingången mellan kapellen ersattes med nya av sten i granit, samma stenart som de nya trapporna och murarna. I de gamla skrapgallren samlades ofta vatten varför de bedömdes behöva bytas till bättre funktion. Åtgärden stämdes av med antikvarisk medverkande som accepterade bytet. De gamla skrapgallren har troligen tillkommit under tidens gång.

Grusbelagda ytor mellan kapellen påverkades i och med att marken nivellerades. Det är inte möjligt att få tag på nytt grus med samma röda nyans som befintligt grus. Av den anledningen är nytt grus mer orange i sin färg.

En belysningsstolpe som stod vid infarten från parkeringen väster om kapellen har flyttats ett par meter österut. Stolpen stod olämpligt placerad vid infarten och har flyttats till strax innanför de nya häckplantorna vid västra kanten. Stolpen står nu mer logiskt för ljusspridning och inte mitt i uppfarten. Belysningsstolpar vid kapellen sattes upp kring 1955 men det är inte känt exakt var stolparna placerades. Själva belysningsstolparna byttes ut 2016 men det finns inte redovisat om de placerades på samma ställen som innan eller på andra ställen. Åtgärden att flytta en belysningsstolpe stämdes av med antikvarisk medverkande som accepterade åtgärden.

Kulturhistorisk bedömning av arbetet

Åtgärdsförslagets intentioner har följts och sammantaget är arbetet väl utfört med hänsyn till byggnadens och miljöns kulturhistoriska värden, med mindre avvikelser som redovisas nedan. Arbetet har utförts med god kulturhistorisk kännedom. Åtgärderna bidrar till att byggnaderna och platsen kan användas på ett ändamålsenligt sätt.

Det finns vissa tunna skarvar och strukturskillnader i ytorna av Surestone. Skarvar kommer att fyllas i av entreprenör. Det är även skillnad mellan befintligt rött grus och nytt grus som är mer orange. Det är inte möjligt att få tag på det röda gruset varför orange grus som är det närmaste i färgnyans har lagts som kompletteringsgrus. Dessa detaljer avviker något från åtgärdsförslaget som syftade till att få enhetliga ytor. Skillnaderna i Surestone syns inte på håll och färgnyanserna på gruset kommer sannolikt att mattas av med tidens gång.

Nya plastskydd på stuprör diskuterades inte med antikvarisk medverkande. Plaströren är inte väl anpassade till miljön och bör om möjligt tas bort eller ersättas med mer diskreta.

Bilder

Före åtgärder

S:ta Gertruds kapell med arkadklippta lindar till höger i bild.

S:t Knuts kapell. Träden till vänster i bild mellan de båda kapellen har ersatts.

Asfalt, granithällar framför portar med ramp, trappor och skrapgaller.

Vid S:t Knuts kapell.

Vy från väster. Markytor, häcken till vänster i bild, arkadklippta lindar och belysningsstolpe före åtgärder.

Vid S:ta Gertruds kapell.

Ingång mellan kapellen.

Damtoalett och personalingång, mellan kapellen. På bilden syns den handledare som kopierats till de nya trapporna.

Vid S:t Knuts kapell.

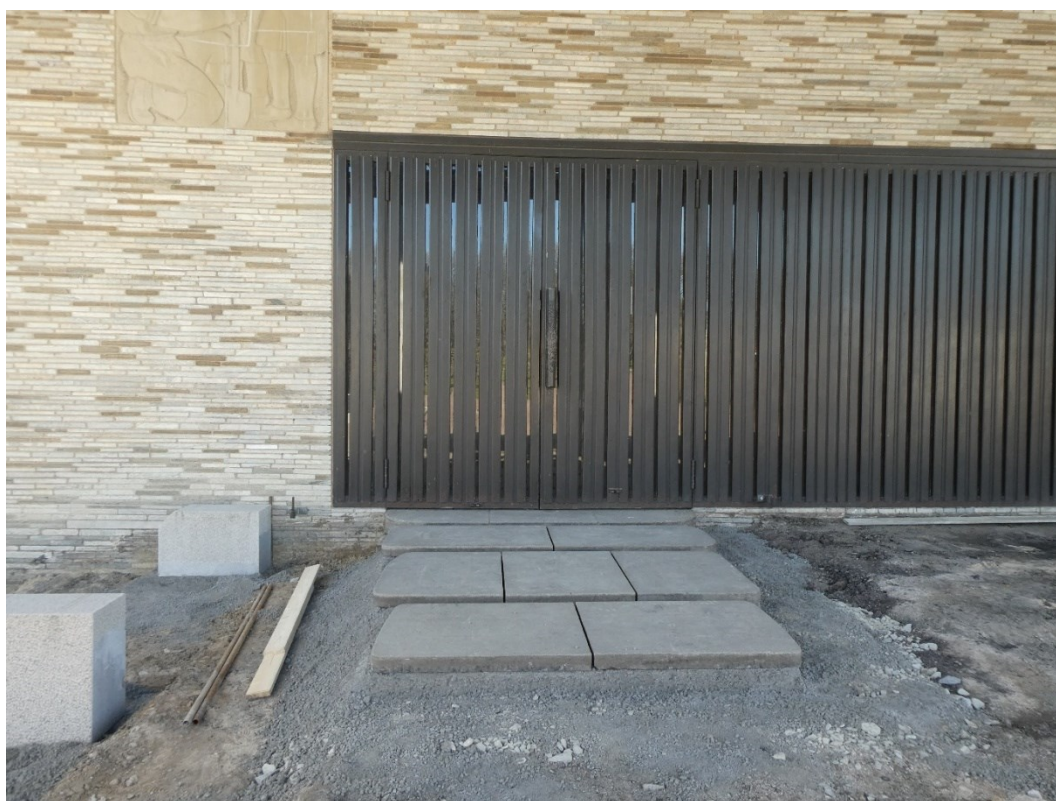

De två lindar som ersattes mellan kapellen.

Häckar och arkadklippta lindar norr om S:t Knuts kapell.

Under arbete

Arbete med trappor och stenhällar framför port.

Marmorklädda pelare som blev mer synliga i nedre delen.

Markarbeten och nya gropar för två lindar.

Nyggjuten trappa och kantstöd.

Asfalt är lagd och ovanpå denna läggs det röda limmade gruset Surestone.

Efter åtgärder

Vy från parkering och infart i väster. Belysningsstolpen till vänster i bild är flyttad mot öster och häcken är kompletterad. Tre nya lindar i gräsyta med nytt kantstöd.

Kompletterade avenbokshäckar mellan kapellen.

S:ta Gertrud kapell.

S:ta Gertruds kapell, ny markbeläggning Surestone och nya trappor och stödmurar.

Nya lindar och kompletterad avenbokshäck mellan kapellen. Nytt grus är mer orange än det befintliga röd gruset.

Ny trappa med räcken, bevarade stenhällar och nytt skrapgaller.

Markbeläggning Surestone leder fram till dörren där hällen är bevarad och kompletterad med nytt skrapgaller.

Vid damtoalett och personalingång.

Vid damtoalett och personalingång.

Nytt limmat grus och bevarade stenhällar som justerats.

Möte mellan marmorklädd stolpe och limmat grus, återstår att fylla utrymmet med löst grus i nyans lika Surestone.

Planteringsyta och stödmur.

S:t Knuts kapell.

Vy från väster. Nytt grus är mer orange än det tidigare röda gruset.

Ny trappa med räcken och limmat grus, bevarade stenhällar framför porten.

Två nya lindar vid dubbelraden med arkadklippta lindar. Till vänster i bild kompletterad häck.

Framför S:ta Gertruds kapell är fyra nya lindar planterade.

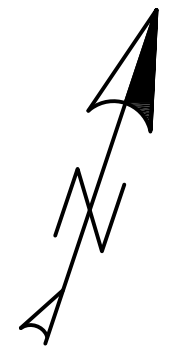
I Surestone finns vissa skarvar och skillnad i fraktion och färgnyans. Detta syns inte på håll.

Skillnad i färgnyans på befintligt rött grus mot nytt grus som är mer orange.

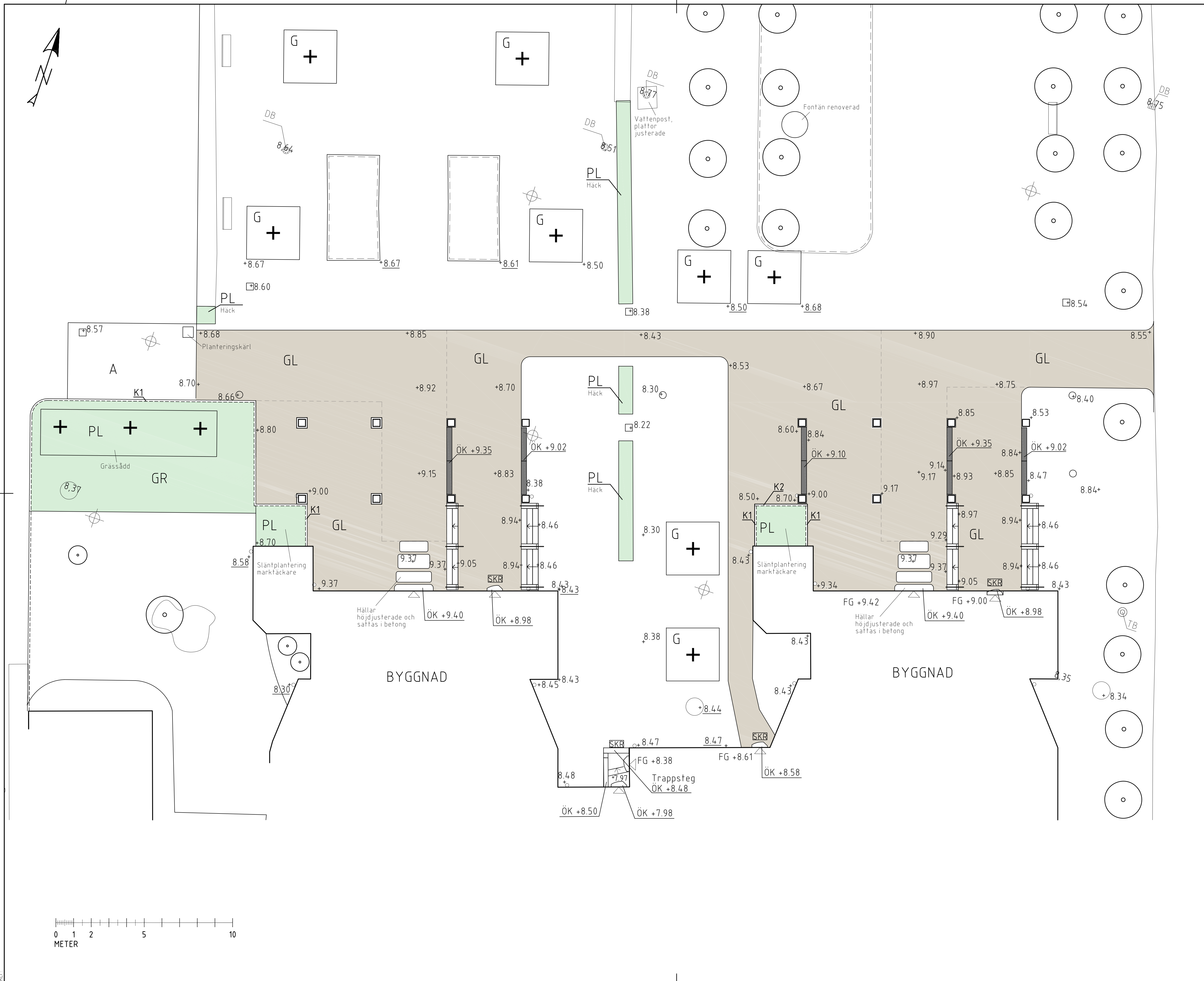
Bilaga

Relationshandlingar Landskapsgruppen Öresund, 2022-03-03.

FÖRKLAR INGAR

- GL Grus limmat, Surestone
- A Asfalt
- PL Planteringsyta
- GR Gräsyta
- G Grusyta trädgröp
- Trappa, granitblocksteg
- Stödmur, granit
- Kantstöd granit, GF1 krysshamrad gradhuggen faskantsten K1 - standardformat K2 - höjd 0,5 m varav gradhuggen 0,3 m
- Belysningsstolpe, bef.
- +00.00 Markhöjd
- +00.00 Höjd, ej justerad
- Lövträd
- Trädgröp/nytt träd
- SKB Skräpgaller

RELATIONSHANDLING		A.L.	2022-12-06
BET	AVT	ÄNDRINGSÄVISER	SEKVN DATUM
RELATIONSHANDLING			
Svenska kyrkan			
MALMÖ KYRKOGRÄRDSFÖRVALTNING			
ÖSTRA KYRKOGRÄRDEN, KAPELLEPLAN OMBYGGNAD AV MARKYTOR OCH VA			
Landskapsgruppen Öresund Kyrkogatan 19 222 22 Lund 046 19 05 60			
UPPDRAG NR 20105200	RETOG AV Anna Osvaldsson	HANDLÄGGARE Anna Osvaldsson	
DATUM 2022-03-03	ANSVARIG Tomas Hagström		
ÖSTRA KYRKOGRÄRDEN KAPELLEPLAN VID TVILLINGKAPELLEN MARKPLANERINGSPLAN			
SKALA 1:100 A1 1:200 A3	NUMMER M-31-1-011	BET	

